

Voorjaarsweekend Tuinplezier

EEN TUIN VOL LEVEN

De Botanische Tuinen van de Universiteit Utrecht
11 -12 maart 2017

Bijen in de tuin

www.denederlandsebijen.nl

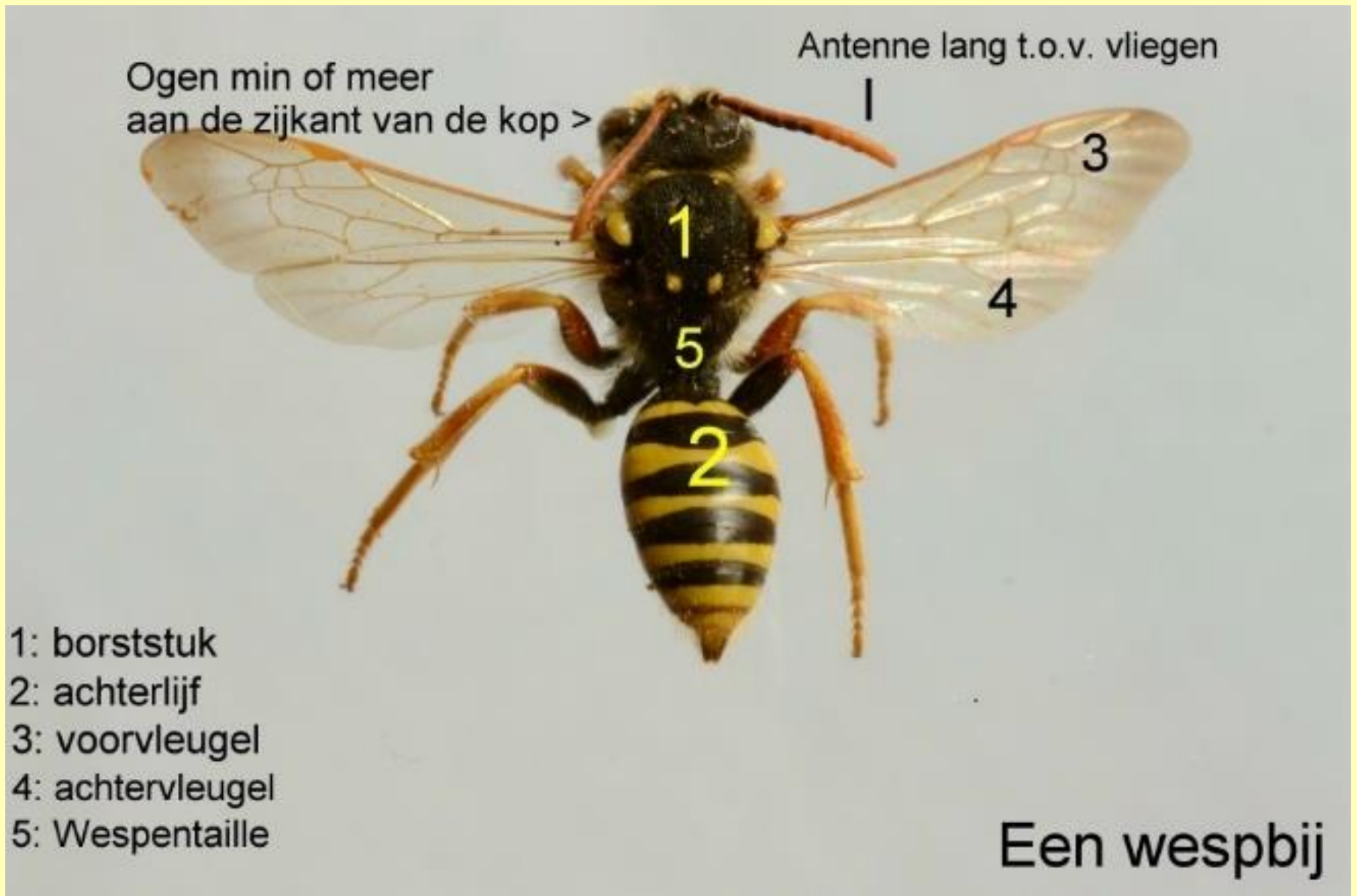
© Arie Koster

Wat zijn bijen

- Insecten zijn dieren met een uitwendig skelet met kop, borststuk, achterlijf, 3 paar poten, 1 of 2 paar (dus 2 of 4)vleugels
- Net als bij vliegen zijn de vleugels doorzichtig
- De voorste zijn groot, de achterste klein
- Wespentaille: de insnoering tussen het borststuk en het achterlijf
- Haren zijn vaak geveerd maar dat kun je niet zien
- Een angel waarmee ze kunnen steken
- Ze hebben verzamelharen voor stuifmeel aan de achterpoten of aan de onderkant van het achterlijf
- De ogen zijn smal en zitten een beetje aan de zijkant van de kop
- Antenne bij het vrouwtje met 12 leden; bij het mannetje 13 leden, maar dat kun je niet zomaar zien.
- Bijen leven van nectar en stuifmeel

Hoe ziet een bij er uit? Hier een kale bij die op een wesp lijkt.

Onder * bevindt zich de wespentaille

De wespentaille bij de honingbij. Door de wespentaille zijn bijen zeer wendbare insecten die zich gemakkelijk in allerlei bochten kunnen wringen.

De blinde bij (een zweefvlieg) lijkt
op een honingbij

De ogen zijn groot en
de wespentaille ontbreekt

Als we de bijen willen helpen moeten we ook weten hoe ze leven

Bijen zijn volledig afhankelijk van **stuifmeel** en vrijwel volledig afhankelijk van **nectar**

De diversiteit van bijen en andere bloembezoekende insecten is onlosmakelijk gekoppeld aan de **diversiteit van de flora en de planten in tuin.**

Gespecialiseerde en kritische soorten - Veel bijen leven van een of een zeer beperkt aantal soorten planten. Als die planten er niet zijn, zijn de bijen er ook niet. Bij het bevorderen van bijen is floristische diversiteit een sleutelwoord.

Honingbijen en hommels verzamelen stuifmeel in korfjes

Honingbij op klimop

De meeste wilde bijen verzamelen stuifmeel in de verzamelharen aan hun achterpoten

Buikverzamelaars verzamelen stuifmeel met hun buikschuier
(Behangersbijen, metselbijen, wolbijen, klokjesbijen, tronkenbij)

Behangersbij

Maskerbijen hebben geen verzamelharen (scopa); ze verzamelen stuifmeel met hun mond dat vervolgens in de krop wordt opgeslagen

Nestgelegenheid is even belangrijk. Zonder nestgelegenheid geen bijen.

Waar nestelen bijen:

Sociale bijen: hommels en honingbijen

- In holtes van bomen, muren, rotsen.
- Hommels ook in de grond in oude muizennesten.

Solitaire/wilde bijen

In grond.

- Steilkantjes.
- Doodhout
- Braamstengels
- Afgestorven plantenstengels
- Rietdaken
- Gaten in muren
- Gaten in tuinmeubulair etc.

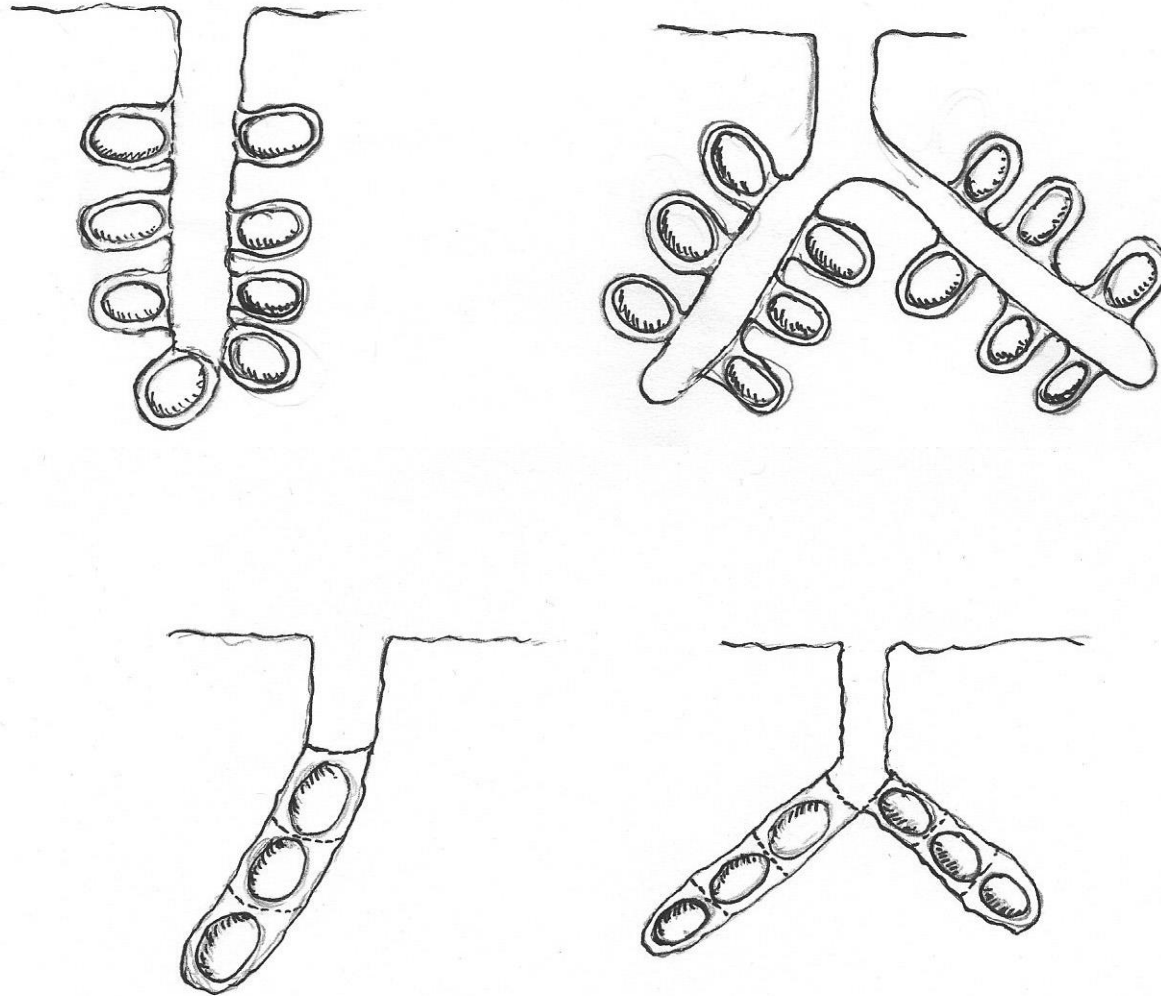
Veel bijen nestelen in de open grond

Nestgangen tussen het plaveisel

Voorbeelden van gegraven nesten

Afrasteringspaaltjes als nestplaats

5 mannetjes van de rosse metselbij proberen een wijfje te bevruchten

Indeling Nederlandse soorten: 35 bijengeslachten en ca. 370 bijensoorten

Zelfvoorzienende bijen	nr	T	B		nr	T	B
Zandbijen	74	15-20		Kleine harsbijen*	1		
Groefbijen	53	10-15		Ertsbijen	1		
Maskerbijen*	25	8	8	Pluimvoetbij	1	1	
Hommels	22	8		Tronkenbij*	1	1	1
Metselbijen *	20	T	4	Honingbijen	1	1	
Behangersbijen*	15	T	3	Mortelbijen (*)	1	1	1
Zijdebijen (*)	9	1	1	Grote harsbijen	1		
Sachembijen (*)	8	3	3	Houtbijen *	1	1	1
Glansbijen	4			Koekoeksbijen			
Klokjesbijen *	4	3	4	Wespbijen	48	10?	
Dikpootbijen	4	2		Bloedbijen	20	5?	
Langhoornbijen	3	1		Koekoekhommels	7	2?	
Wolbijen *	3	1	1	Viltbijen	5		
Roetbijen	2	1		Tubebijen (*)	7	2	2
Slobkousbijen	2	1		Kegelbijen (*)	9	1	1
				Rouwbijen (*)	2	1	1

Nr = aantal in Ned. (Peeters 2012); T = aantal in tuinen; B = aantal in of bij bijenhôtels

* Nestelen in hoofdzaak boven de grond of (*) gedeeltelijk of koekoeksbijen bij bijen, die boven de grond nestelen.

Voorbeeld: wilde bijen in Zoetermeer 1997-2012 (in principe ook in tuinen)		
Behangersbijen	Maskerbijen	Wolbijen
Tuinbladsnijder	Gewone maskerbij	Grote wolbij
Bloedbijen	Tuinmaskerbij	Zandbijen
Dikkopbloedbij	Weidemaskerbij	Asbij
Dikpootbijen	Metselbijen	Fluitenkruidbij
Klaverdikpoot	Blauwe metselbij	Gewone dwergzandbij
Groefbijen	Rosse metselbij	Goudpootzandbij
Parkbronsgroefbij	Sachembijen	Grasbij
Gewone geurgroefbij	Gewone sachembij	Grijze rimpelrug
Langkopsmaragdgroefbij	Wespbijen	Meidoornzandbij
Matte bandgroefbij	Bleekvlekwespbij	Roodbuikje
Zesvlekkige groefbij	Geelzwarte wespbij	Roodgatje
Hommels	Gewone dubbeltand	Tweekleurige zandbij
Aardhommel	Gewone kleine wespbij	Viltvlekzandbij
Akkerhommel	Gewone wespbij	Vosje
Boomhommel	Kortsprietwespbij	Witbaardzand
Steenhommel	Roodzwarte dubbeltand	Witkopdwergzandbij
Tuinhommel	Sierlijke wespbij	Zijdebijen
Weidehommel	Smalbandwespbij	Wormkruidbij

Een paar voorbeelden: grasbij

Roodgatje

Roodpotige groefbij

De vrouwtjes van groefbijen zijn van alle andere bijengeslachten te onderscheiden door een lengtegroefje op de punt van het achterlijf. In Nederland komen ca. 50 soorten groefbijen voor die in twee geslachten worden opgesplitst (*Halictus* en *Lasioglossum*)

Koekkoeksbijen onder meer Wespbijen

Enkele voorbeelden van vaste bloem-bij relaties

Sterk gespecialiseerde bijen

Kattenstaartbij	Grote kattenstaart	Goed mogelijk in Zoetermeer
Klokjesbijen	Campanula	Kansrijk in tuinen in Zoetermeer
Klokjesdikpoot	Campanula	Kansrijk in tuinen
Lookmaskerbij	Reseda	Kansrijk in Zoetermeer
Slobkousbij	Grote wederik	Niet uitgesloten in Zoetermeer

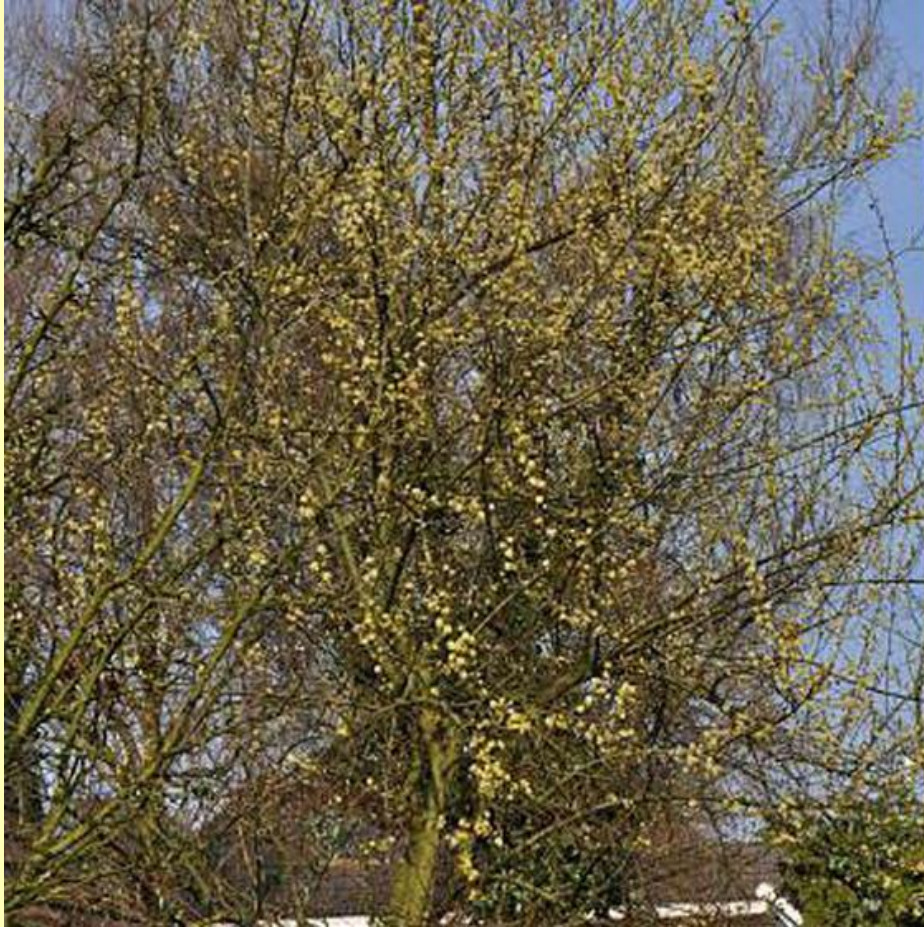
Gespecialiseerde bijen

Fluitenkruidbij	Schermbloemigen	Waargenomen in Zoetermeer
Klaverdikpoot	Vlinderbloemige	Waargenomen in Zoetermeer
Lathyrusbij	Vlinderbloemigen	Goed mogelijk in Zoetermeer
Tronkenbij	Composieten	Kansrijk in tuinen
Wormkruidbij	Composieten	Waargenomen in Zoetermeer

Voor meer informatie zie: www.denederlandsebijen.nl

Voorjaarsbijen

Boswilg en andere wilgen zijn voorwaarden voor het bestaan van een aantal zandbijen die volledig van deze houtige planten afhankelijk zijn; onder meer: grijze zandbij, zwart-rosse zandbij, vroege zandbij, roodbuikje, donkere wilgenzandbij,

©Arie Koster

Paarse dovenetel wordt door gewone sachembij (foto), metselbijen en grote wolbij bezocht

Fluitenkruidbij is gespecialiseerd op schermbloemigen planten zoals: fluitenkruid, gewone berenklaauw en zevenblad

Fluitenkruidbij

©Arie Koster

Fluitenkruid

©Arie Koster

Meidoorn is vooral een plant voor zandbijen, onder meer meidoornzandbij (foto) die niet van deze plant afhankelijk is.

Zomerbijen

Resedamaskerbij is gespecialiseerd op reseda: gewone reseda, wouw, witte reseda en tuinreseda (nog niet in Zoetermeer?)

Lathyrusbij is gespecialiseerd op Lathyrus en op andere vlinderbloemige planten
o.m: brede lathyrus, aardaker, blazenstruik (nog niet in Zoetermeer?)

Lathyrusbij

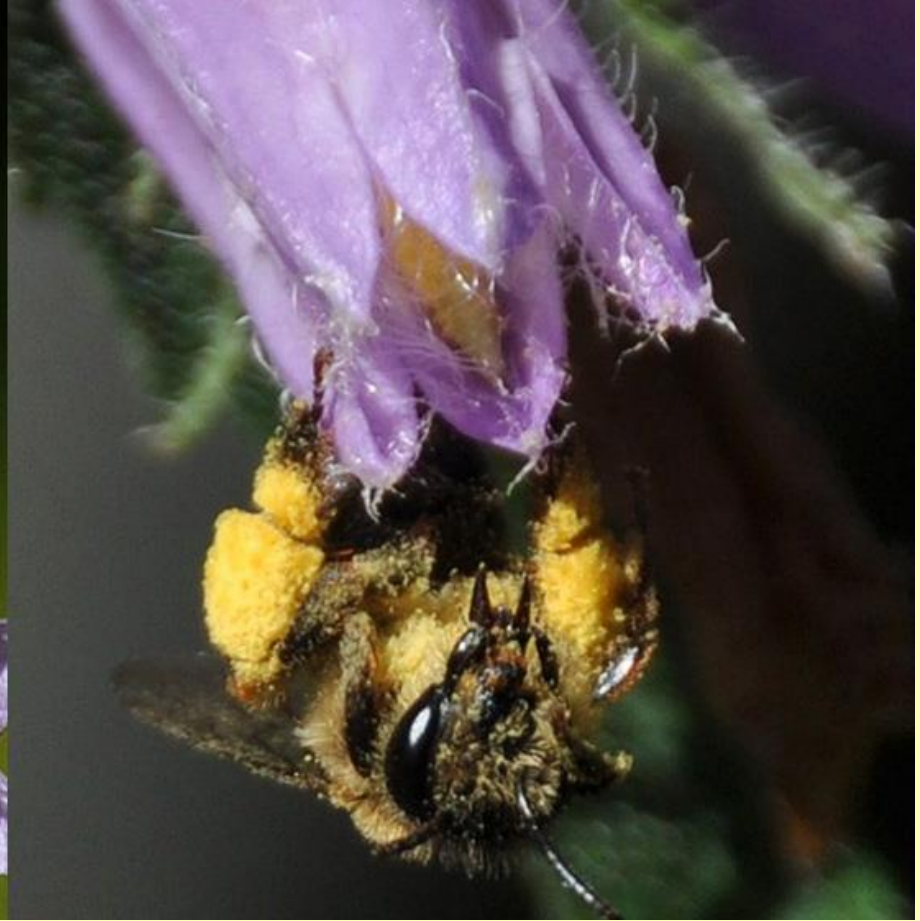
©Arie Koster

©Arie Koster

Brede lathyrus

Klokjesdikpoot en klokjesbijen zijn afhankelijk van campanula soorten. Deze bijen worden steeds meer stadsbijen die ook in steden in klei en veengebieden zijn aan te treffen.

Grote klokjesbij op ruigklokje; foto rechts: prachtklokje)

Gewone slobkousbij is volledig gespecialiseerd op soorten van het geslacht wederik (*Lysimachia*): in de Nederlandsche situatie is dat in de praktijk vrijwel alleen grote wederik. (nog niet in Zoetermeer?)

Gewone slobkousbij

Grote wederik

©Arie Koster

©Arie Koster

In het zuidoostelijk gedeelte van Nederland is grote kattenstaart vooral van betekenis voor de kattenstaartbij die alleen op deze plant vliegt. Deze bij breidt zich naar het noorden en westen uit. Deze plant wordt ook door andere bijen bezocht onder meer door tuinbladsnijder (foto)

Wormkruidbij is gespecialiseerd op composieten met buisbloemen o.m.:
boerenwormkruid (foto), jacobskruiskruid, gewoon duizendblad.

Europese blazenstruik: goed voor honingbijen en wordt vaak bezocht door lathyrusbij.

Hartgespan is vooral een plant voor behangersbijen en de grote wolbij (foto)

Hondsroos wordt vooral door zandbijen bezocht (foto: vlitvlekzandbij)

Voorjaarsweekend Tuinplezier

EEN TUIN VOL LEVEN

Meer over wilde bijen in tuinen

www.bijenhelpdesk.nl

Via

<http://www.bijenhelpdesk.nl/CursusWildeBijen/Index.htm>

